

STAVOVI GRAĐANA REPUBLIKE SRPSKE prema ulasku BOSNE I HERCEGOVINE U NATO I EU

UVOD

Stavovi građana RS o potencijalnom ulasku BiH u NATO i EU se formiraju pod uticajem informacija koje dobijaju preko različitih medija (televizije, štampe, radija, interneta), kao i putem razgovora u krugu porodice, sa prijateljima, rodbinom i tsl, čime se uglavnom ne dobijaju nove informacije već se stvaraju, dijele i učvršćuju emocije prema objektima stava. Pored kognitivne i emocionalne, ne treba zanemariti ni ispoljavanje konativne komponente stavova, koja je prisutna na djelatnom nivou, kada osoba nastoji da "živi u skladu sa svojim stavovima", odnosno da ih ispoljava u različitim socijalnim situacijama. Budući da više od polovine ispitanika kao najvažniji izvor informacija navodi televiziju, nema sumnje da ovaj medij najviše utiče na formiranje stavova građana o ovim pitanjima. Karakter televizijskog izvještavanja o evroatlanskim integracijama BiH je uglavnom bio takav da se svodio na prenošenje već formiranih, konceptijski suprostavljenih stavova političkih elita o ulasku BiH u NATO savez. Televizijsko izvještavanje je više bilo u funkciji prenošenja i popularisanja takvih stavova, a manje u funkciji objektivnog i nepristrasnog izvještavanja koje bi ostavljalo dovoljno prostora da građani sami izgrade vlastito mišljenje o ovom pitanju.

U periodu od oktobra 2019. godine, kada je izvršeno prvo istraživanje, desilo se nekoliko važnih događaja, koji su mogli uticati na stavove građana o ovom pitanju: potpisivanje Godišnjeg nacionalnog plana o pristupanju NATO savezu (novembar 2019), sa potpuno različitim tumačenjima potpisnika ovog dokumenta šta taj akt znači – članstvo u NATO ili samo jedan oblik saradnje. Drugi važan događaj je proslava Dana Republike Srpske 9. januara 2020. Treći važan događaj je izlazak Velike Britanije iz EU krajem januara 2020. Naša je pretpostavka da su ova tri događaja doprinijela jačanju onih stavova javnosti koji nisu naklonjeni evroatlanskoj orijentaciji Bosne i Hercegovine.

Metodologija

Cilj istraživanja je da saznamo kakvi su stavovi građana RS o potencijalnom ulasku BiH u NATO i EU. Nezavisne varijable su: pol, starost i stručna sprema ispitanika. U istraživanju smo ispitali njihov uticaj na stavove ispitanika. Ispitali smo i način kako ispitanici dolaze do informacija o ulasku BiH u NATO i EU, kao i razloge zbog kojih podržavaju ili odbacuju ulazak BiH u NATO. Istraživanje je uporedivo sa identičnim istraživanjem iz oktobra 2019. godine.

*Objavlјivanje ovog materijala je finansirano grantom Ministarstva vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (Department of State).
Mišljenja, nalazi i zaključci koji su ovdje navedeni pripadaju autorima i ne odražavaju nužno mišljenja, nalaze i zaključke
Ministarstva vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država.*

Uzorak

Istraživanje je sprovedeno putem telefonskog anketiranja na višefaznom, višestapnom uzorku od 1000 punoljetnih građana RS u periodu od 3. do 7. februara 2020. u prostorijama Fakulteta političkih nauka u Banjoj Luci. Uzorak je slučajni i reprezentativan na nivou RS po teritorijalnoj pripadnosti ispitanika i polnoj strukturi. Reprezentativnost je postignuta u dvije etape: u prvoj je skupljeno 700 ispitanika slučajnim putem, u drugoj etapi je uzorak korigovan sa 300 ispitanika da bude ujednačene polne strukture. Statistička greška je manja od 4%.

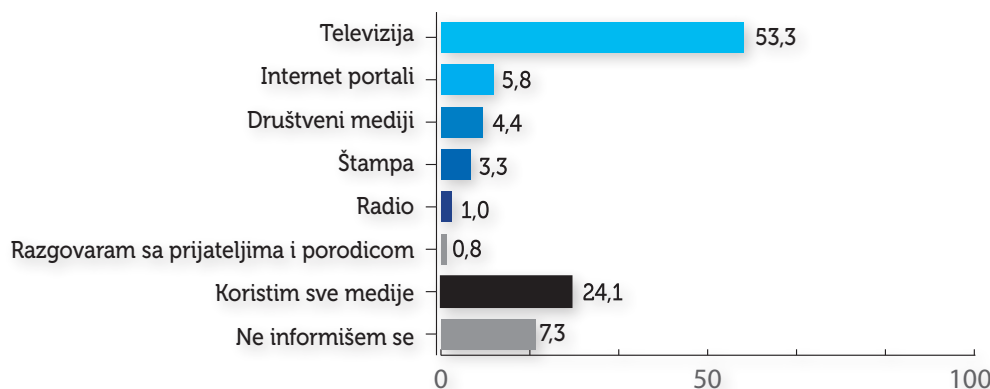
Struktura uzorka prema polu ispitanika: 49% muškaraca i 51% žena. Prema starosti ispitanika: 7,7% ispitanika starosti 18-29g, 15,3% ispitanika starosti 30-47g, 39,7% ispitanika starosti 48-65 godina i 37,3% ispitanika iznad 65 godina. Prema stručnoj spremi: 15,6% ispitanika sa osnovnom školom, 14,9% ispitanika sa trogodišnjom srednjom školom, 43,5% ispitanika sa četvorogodišnjom srednjom školom, 25,1% ispitanika sa višom školom ili fakultetom.

Način informisanja o evroatlanskim integracijama (ulasku BiH u NATO i EU)

Građani RS su, prema vlastitoj procjeni, dobro informisani o evroatlanskim integracijama, odnosno o pitanju ulaska BiH u NATO i EU. Samo 7,3% ispitanika, prema vlastitom iskazu, ne informišu se o tom pitanju, bez obzira da li je u pitanju nezainteresovanost, okupiranost životnim nedaćama ili nešto treće.

Ispitanici koji su informisani o evroatlanskim integracijama BiH, najčešće dobijaju informacije putem televizije. Televizija je glavni izvor informacija za više od polovine ispitanika (53,3%) što nam govori da je moćniji medij od interneta i društvenih mreža. Detaljnija analiza pokazuje da se žene više informišu putem televizije nego muškarci (57,8% prema 48,6%), što je vjerovatno rezultat toga što žene provode više vremena u kući nego muškarci. Kad je u pitanju starost ispitanika, pokazuje se da što su ispitanici stariji, televizija im je važniji izvor informacija. Tako među ispitanicima starosti 18-29 godina samo 16,9% ispitanika ističe da im je televizija glavni izvor informacija, dok je to slučaj kod 65,1% ispitanika starijih od 65 godina. Kad je u pitanju školska sprema, visokoobrazovani ispitanici radije posežu za drugim izvorima informisanja, budući da samo 36,7% visokoobrazovanih ispitanika koriste televiziju kao glavni izvor informacija. Suprotno važi kad su u pitanju slabije obrazovani ispitanici, 59,2% ovakvih ispitanika daju prednost televizijskom informisanju.

Poslije televizije, kao izvor informacija su najzastupljeniji internet portali, ali je njihova zastupljenost devet puta manja. Na internet portale se najviše oslanjaju najmlađi ispitanici (18-29g) (23,4%) i fakultetski obrazovani (7,8%). Slična situacija je kad su u pitanju društvene mreže, koje su nešto manje popularne u RS. Njih ističe 4,4% ispitanika kao glavni izvor informacija. Društvene mreže su najpopularnije kod najmlađih ispitanika (18-29g) (28,6%), ali nisu naročito popularne kod fakultetski obrazovanih ispitanika, budući da su najzastupljeniji izvor informacija kod samo 5,6% visokoobrazovanih ispitanika.

Grafikon 1: Iz kojeg izvora se najčešće informišete o NATO i EU integracijama Bosne i Hercegovine?
(R. Srpska 3-7.2.2020.
N=1000)

Popularisanjem digitalnih medija štampani mediji postaju sve manje zastupljeni. Ipak, za 6% visokoobrazovanih ispitanika i 4,1% muškaraca štampa je najvažniji izvor informacija. Isto tako, štampani mediji su popularniji kod starijih generacija, a najpopularniji kod onih iznad 65 godina starosti (5,1%).

Veoma je interesantan podatak da manje od 1% ispitanika ističe razgovor sa porodicom i prijateljima kao najvažniji izvor informisanja o evroatlanskim integracijama. Ovdje se radi o dvije mogućnosti: prvo, to nisu uobičajene teme porodičnog razgovora; drugo, porodični razgovori više služe za diseminaciju i jačanje stavova koji, barem simbolički, izražavaju „porodično jedinstvo“, nego što služe kao izvor informacija.

Značajan dio ispitanika koristi sve izvore informacija (24,1%). Ovde prednjače visokoobrazovani (38,6%), muški dio populacije (29%) i najmlađi (28,6%).

Stavovi prema ulasku BiH u NATO i EU

Glavni nalaz koji se odnosi na oba istraživanja, iz oktobra 2019. i februara 2020. godine, je da **većina ispitanika ima pozitivan stav prema ulasku BiH u EU i negativan prema ulasku u NATO. U drugom istraživanju osjetno je porastao procenat ispitanika koji imaju negativne stavove kako prema ulasku u NATO, tako i prema ulasku u EU**, što se može objasniti uticajem nekoliko krupnih događaja koji su kod stanovništva RS vjerovatno shvaćeni kao prijeteći po nacionalne interese, što je dovelo do nacionalne homogenizacije, koja se ispoljila kroz pojačani otpor evroatlanskim integracijama BiH. U situaciji straha i osjećaja ugroženosti, stanovništvo RS reaguje odbacivanjem svega što se percipira kao prijetnja za održanje RS. U tom smislu, ulazak u NATO i EU se verovatno vidi kao opasan korak koji može ugroziti interese RS.

Ukoliko se usredsrijedimo na **istraživanje iz februara 2020, podrška ulasku u EU neuporedivo je veća nego podrška ulasku u NATO (60,1% prema 20,2% ispitanika)**. Ukoliko uzmemo **bezuslovnu podršku** kao jedinu pravu podršku, ne uzimajući u obzir ispitanike koji podržavaju ulazak u EU i NATO ukoliko i Srbija isto učini, diskrepancija u stavovima je još veća - **50% ispitanika podržava ulazak u EU, dok istovremeno samo 11,1% ispitanika podržava ulazak u NATO**.

U periodu između dva istraživanja, **negativni stavovi prema ulasku u EU su porasli sa 21,1% na 39,9%, a prema ulasku u NATO sa 64,3% na 79,8%**. Stavovi prema NATO i prema EU su u korelaciji (postoji blagi trend da ispitanici koji su protiv ulaska u NATO budu i protiv ulaska u EU, kao i obrnuto).

Navešćemo još neke podatke koji se odnose na udio ispitanika koji imaju identičan stav i prema ulasku u NATO i prema ulasku u EU. U februaru 2020. je skoro četiri puta više ispitanika koji imaju negativan stav i prema NATO i prema EU u odnosu na ispitanike koji bezuslovno podržavaju ulazak i u NATO i u EU (39% prema 10,5%). U oktobru 2019. situacija je bila suprotna - 24,5% ispitanika su bezuslovno bili i za NATO i za EU, prema 19,7% ispitanika koji su bili protiv i NATO i EU. Uzmemo li obzir i ispitanike koji uslovno prihvataju ulazak u NATO i EU (ukoliko i Srbija isto učini), situacija je donekle drugačija. U februaru 2020. udio ispitanika koji prihvataju ulazak i u NATO i u EU iznosi 19,3%, dok je u oktobru 2019. udio takvih ispitanika bio čak 34,3%.

Podaci pokazuju da **najveći dio ispitanika (53,2%) ima identične stavove prema ulasku u NATO i u EU**, bez obzira da li su njihovi stavovi pozitivni ili negativni. Kod ispitanika koji imaju različitu direkciju stavova prema ulasku u NATO i u EU, situacija je sledeća. **Ispitanici imaju pozitivnije stavove prema ulasku u EU (označeno zelenom bojom) nego prema ulasku u NATO (označeno plavom bojom) u obe vremenske tačke**. U februaru 2020. udio ispitanika koji imaju pozitivniji stav prema EU nego prema NATO je iznosio 32:1 (na 32 ispitanika koji imaju pozitivniji stav prema EU dolazi jedan koji ima pozitivniji stav prema NATO), dok je taj odnos u oktobru 2019. bio još izraženiji – 36:1.

		DA LI STE ZA ULAZAK BIH U NATO			
		Da, u svakom slučaju (bezuslovno)	Da, ukoliko i Srbija isto učini(uslovno)	Ne	Ukupno
DA LI STE ZA ULAZAK BIH U EU	Da, u svakom slučaju (bezuslovno)	87 10,5	41 4,9	287 34,6	415 50,0
	Da, ukoliko i Srbija isto učini(uslovno)	2 0,2	31 3,7	51 6,2	84 10,1
	Ne	3 0,4	4 0,5	324 39,0	331 39,9
	Ukupno	92 11,1	76 9,1	662 79,8	830 100,0

Tabela 1: Stavovi građana RS prema ulasku BiH u NATO i EU

(Republika Srpska, 3-7.2.2020. N=830) ($\chi^2=190,229$; $df=4$; Kramerov $V=0,339$; sig. 0,000; Spearmanov $Rho=0,336$; $p<0,01$)

		DA LI STE ZA ULAZAK BIH U NATO			
		Da, u svakom slučaju (bezuslovno)	Da, ukoliko i Srbija isto učini(uslovno)	Ne	Ukupno
DA LI STE ZA ULAZAK BIH U EU	Da, u svakom slučaju (bezuslovno)	191 24,5	50 6,4	288 36,9	529 67,8
	Da, ukoliko i Srbija isto učini(uslovno)	1 0,1	26 3,3	60 7,7	87 11,1
	Ne	4 0,5	6 0,8	154 19,7	164 21,0
	Ukupno	196 25,1	82 10,5	502 64,3	780 100,0

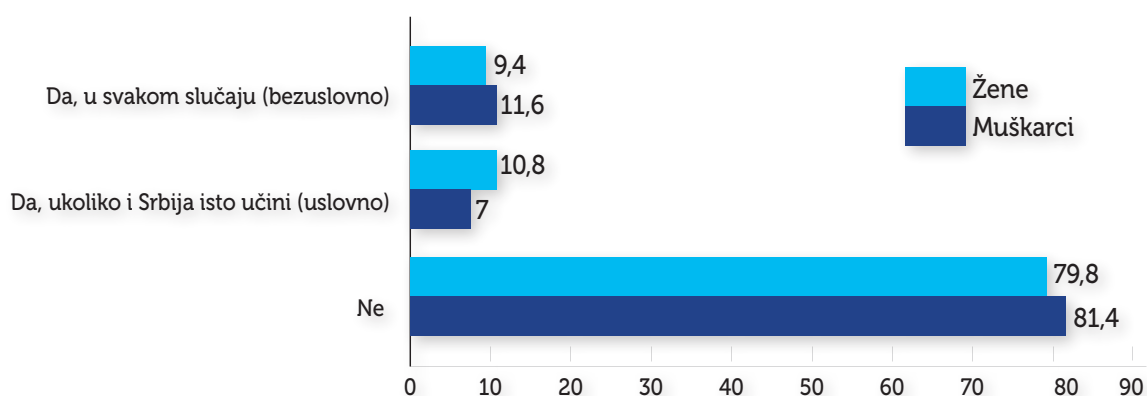
Tabela 2: Stavovi građana RS prema ulasku BiH u NATO i EU

(Republika Srpska, okt 2019. N=780) ($\chi^2=148,439$; $df=4$; Kramerov $V=0,308$; sig. 0,000; Spearmanov $Rho=0,350$; $p<0,01$)

Stavovi prema ulasku BiH u NATO i EU prema polu, starosti i školskoj spremi ispitanika

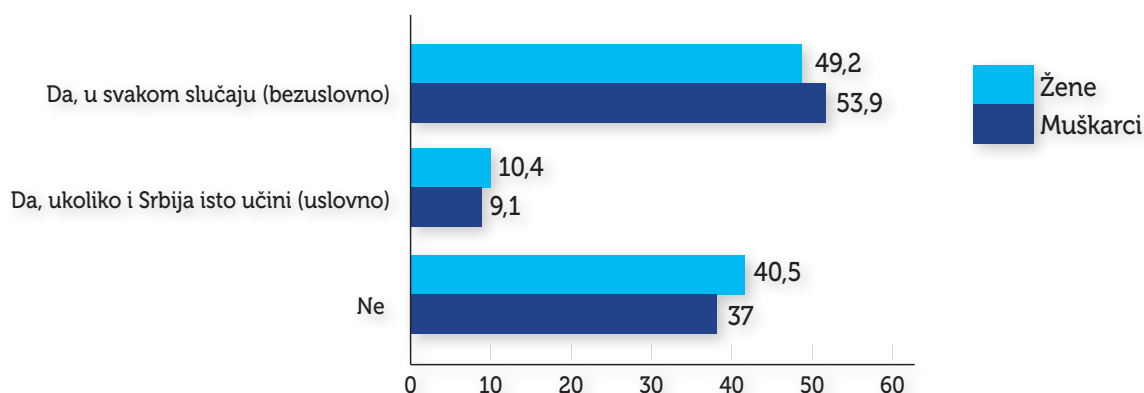
Ukoliko uzmemo u razmatranje uticaj nezavisnih varijabli na stavove ispitanika prema ulasku BiH u NATO i EU pokazuje se sljedeće. Kada su u pitanju **stavovi ispitanika prema ulasku u NATO, nijedna od nezavisnih varijabli (pol, starost i školska sprema ispitanika) nema uticaj na stavove ispitanika**. Drugim riječima, muškarci i žene, stariji, srednjovječni i mlađi ispitanici, kao i oni sa osnovnom, srednjom školom ili završenim fakultetom, se ne razlikuju u pogledu svojih stavova prema ulasku BiH u NATO.

Nešto drugačija situacija je kada su u pitanju stavovi prema ulasku BiH u EU. Pol se pokazuje kao neznačajna varijabla, što znači da se stavovi muškaraca i žena suštinski ne razlikuju, dok se starost i stručna sprema pokazuju kao varijable koje vrše uticaj na stavove ispitanika. **Najmlađi (18-29 godina) i najstariji ispitanici (stariji od 65 godina) imaju nešto pozitivnije stavove prema ulasku u EU od ostalih ispitanika. Takođe, fakultetski obrazovani ispitanici imaju pozitivnije stavove prema ulasku u EU od ispitanika sa nižim nivoima obrazovanja**, bez obzira da li imaju završenu osnovnu ili srednju školu, trogodišnju ili četvorogodišnju.

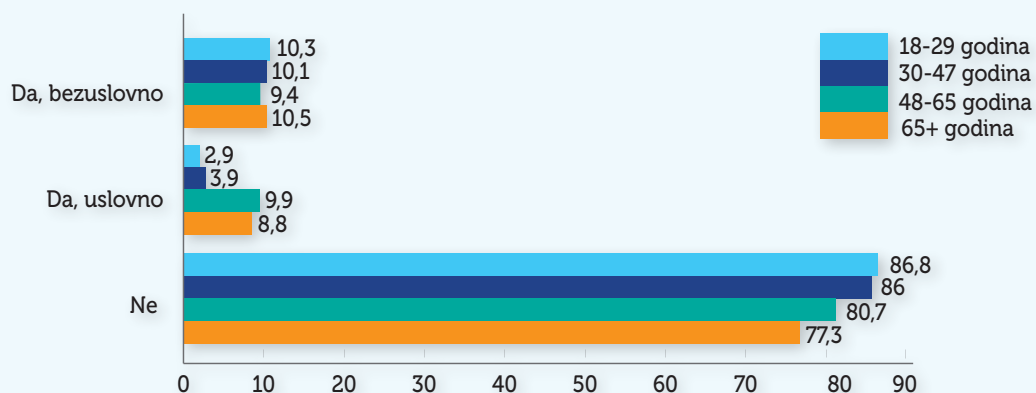
Grafikon 2: Da li ste za ulazak BiH u NATO? (u procentima)

(Republika Srpska, 3-7.2.2020. N=894) ($\chi^2=4,708$; df=2; Kramerov V=0,073; sig. 0,095)

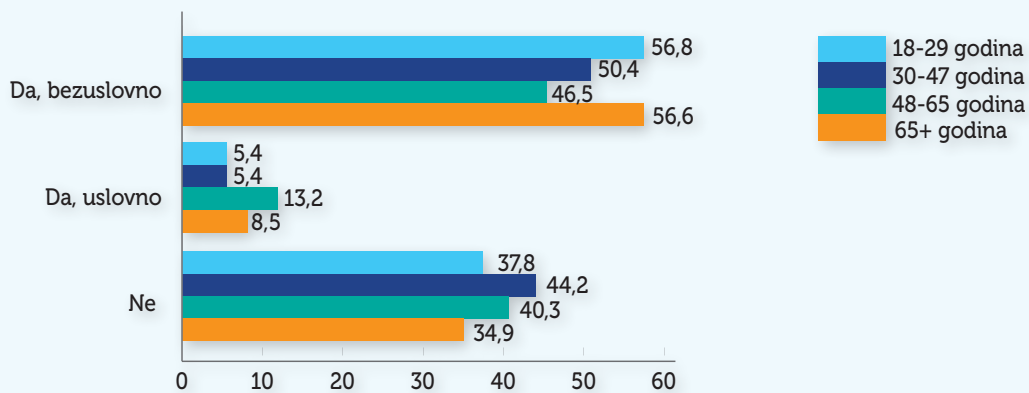
Grafikon 3: Da li ste za ulazak BiH u EU? (u procentima)

(Republika Srpska, 3-7.2.2020. N=876) ($\chi^2=1,967$; df=2; Kramerov V=0,047; sig. 0,374)

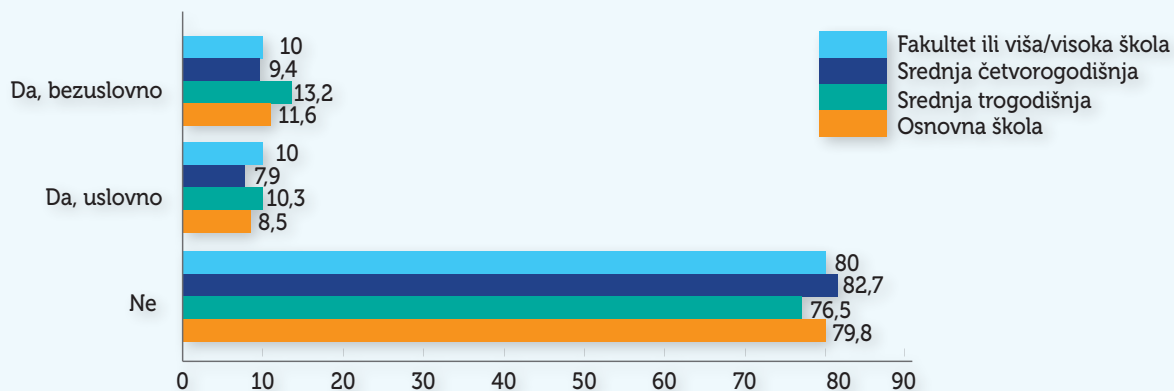
Grafikon 4: Da li ste za ulazak BiH u NATO? (u procentima)

(Republika Srpska, 3-7.2.2020. N=894) ($\chi^2=10,504$; df=6; Kramerov V=0,077; sig. 0,105)

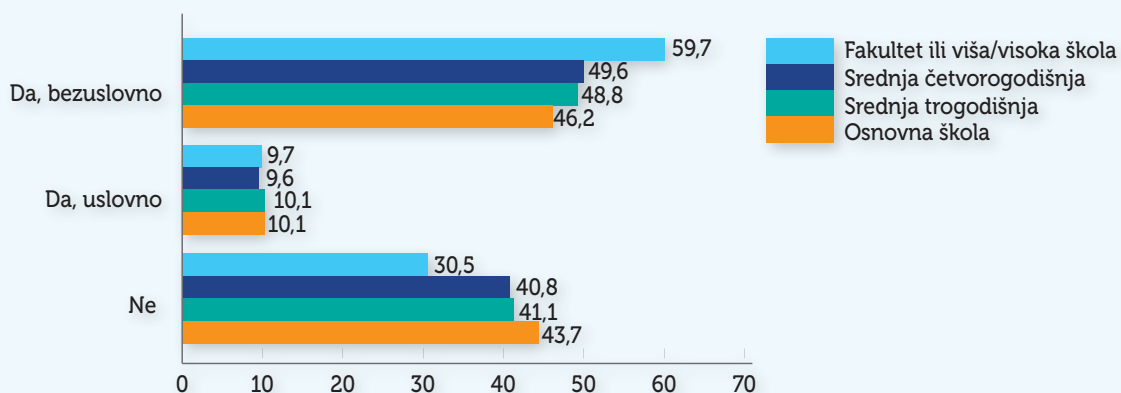
Grafikon 5: Da li ste za ulazak BiH u EU? (u procentima)

(Republika Srpska, 3-7.2.2020. N=876) ($\chi^2=15,093$; df=6; Kramerov V=0,093; sig. 0,020)

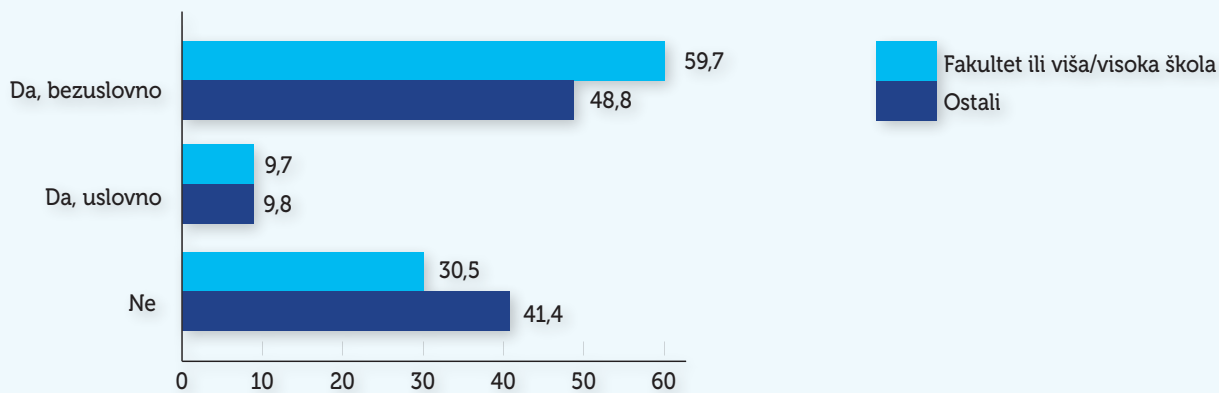
Grafikon 6: Da li ste za ulazak BiH u NATO? (u procentima)

(Republika Srpska, 3-7.2.2020. N=888) ($\chi^2=3,228$; df=6; Kramerov V=0,043; sig. 0,780)

Grafikon 7: Da li ste za ulazak BiH u EU? (u procentima)

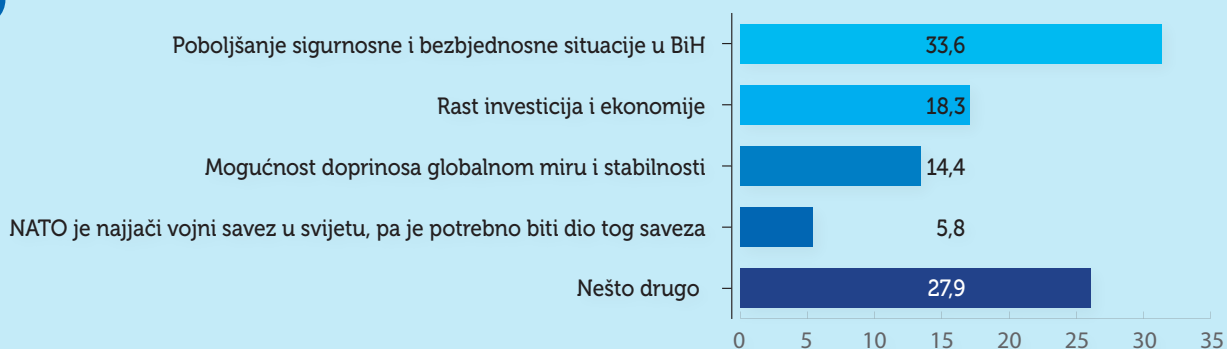
(Republika Srpska, 3-7.2.2020. N=871) ($\chi^2=9,416$; $df=6$; Kramerov V=0,074; sig. 0,151)

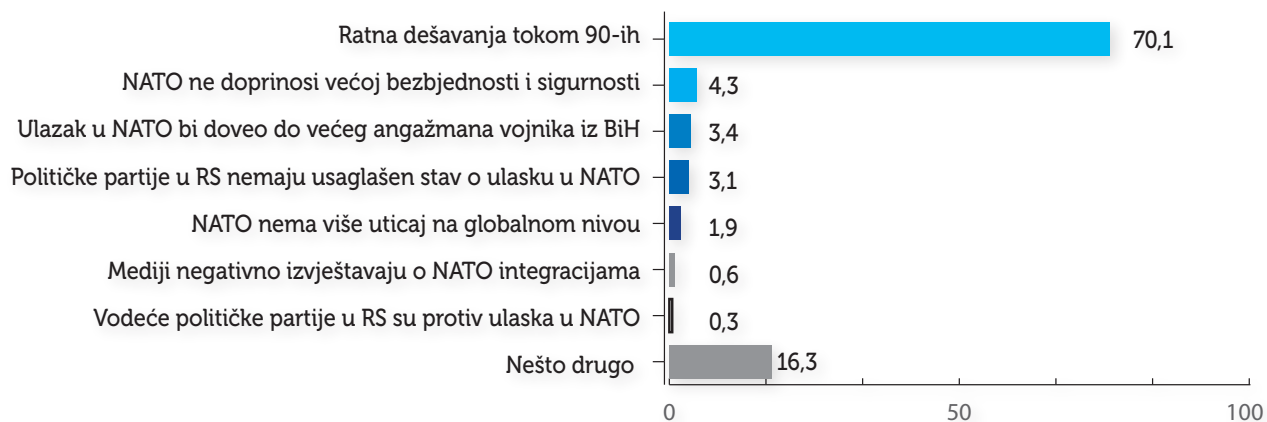
Grafikon 8: Da li ste za ulazak BiH u EU? (u procentima)

(Republika Srpska, 3-7.2.2020. N=871) ($\chi^2=8,968$; $df=2$; Kramerov V=0,101; sig. 0,011)

Razlozi odobravanja i protivljenja ulasku BiH u NATO

Grafikon 9: Razlozi zbog kojih ispitanici smatraju da BiH treba da uđe u NATO (R. Srpska, 3-7.2.2020. N=104)

Grafikon 10: Razlozi zbog kojih ispitanici smatraju da BiH ne treba da uđe u NATO (R. Srpska, 3-7.2.2020. N=646)

Najvažniji rezultati

- Većina ispitanika ima pozitivan stav prema ulasku BiH u EU (60,1%) i negativan prema ulasku u NATO (79,8%)
- Jedan dio ispitanika daje uslovnu podršku ulasku BiH u NATO (9,1%) i EU (10,1%), smatrajući da BiH treba da uđe u NATO i EU samo ukoliko i Srbija isto učini
- Ispitanici imaju pozitivnije stavove prema ulasku BiH u EU nego prema ulasku u NATO (na 32 ispitanika koji imaju pozitivniji stav prema EU dolazi jedan koji ima pozitivniji stav prema NATO)
- U periodu između dva istraživanja (oktobar 2019 - februar 2020.), porastao je procenat negativnih stavova i prema ulasku u NATO (sa 64,3 na 79,8%) i prema ulasku u EU (sa 21,1 na 39,9%)
- Stavovi prema ulasku u NATO i u EU su u korelaciji (postoji blagi trend da ispitanici koji su protiv ulaska u NATO budu i protiv ulaska u EU, kao i obrnuto)

Autori

Dr Aleksandar Janković

Fakultet političkih nauka u Banjoj Luci

Mr Mirjana Čeko, doktorantica na

Fakultetu političkih nauka u Banjoj Luci